

MICSODA VILÁG!

VASAGYI MÁRIA

*A végtelen részei vagyunk mindannyian.
Ennélfogva a végtelen bennünk lakozik.
Fülöp dédapa*

Ki ne emlékezne a régiek közül a színházra? A Sárkánysorról messzire hangzó lármára kilencszázhuszonnyolc nyarán, amidőn Fruzsina színpadot emelt a – még használható – hordókon Jusztin nagypapa Kőkecskéhez címzett vendéglőjének udvarában? A napokig elhúzódó szóváltásra, amelyből Énekes dédanya sipítása hallatszott ki leginkább: Színpadot? Az ördög vigad ott! Ha én ezt szó nélkül hagyom, ripacsokra megy el a vagyon! Nullázzátok ki Fruzsínát! Mégis jöttek a társulatok, az artisták – Fruzsina vendégszeretően fogadott mindenkit –, kisereglettek elébük, már a kövesen várták a művészeket, és hosszú menetben kísérték őket a Kőkecskéig a kíváncsiak, és a cirkuszosok meg a vándorszínészek produkcióit és nevét a városban meg egész Bácskaságban sokáig emlegették, a színen elhangzott mondásokat hónapokig idézgették, a gyerekek a bohócok figurázását és hertelenkedését fáradhatatlanul mímelték, a vígszínészek sehol másutt nem hallható szemtelen sanzójain kezüket szájukra tapasztva kuncorásztak még a megbélyegzett lányok, a tarkák is, az udvar fenekében az alizarinkraplak plüssfüggöny előtt nyulat varázsolt Fülöp dédapa kalapjából a bűvész, csípőjét ringatva arcpirító és úrbosszantó verseket szavalt az érces hangú pesti díva. Távoli országokból is érkeztek híres primadonnák, tikkadt színészek szálltak le a vonatról nyaratszaka, az út fáradalmait ki se pihenték,

szomjukat se volt idejük elverni, izzadt testükre tüstént jelmezt húztak, fásult arcukat mindenféle festékkel felismerhetetlenné kenceficélték, ám a fényben a hordókon erőre kaptak, de olyakkorára, hogy gyors lebbentükre felszállt a por a deszkákról, porba borultak a sorok, mint széltámadatkor mifelénk minden, zsebkendőért kapkodott a sűgő, tüszögött a társulat s a nézők mindahánya, hullott a könny – mekkora ünneprontás! –, és bizton mindennek láttán döntött úgy Fruzsina, hogy köemelvényt rakat a hordók helyébe, szép nagy teret bocsátva a művészvilág rendelkezésére, mert akkor már a fészert is a színpadhoz csatolta. Késő éjig is eltartott a játék, ismeretlen hangszerek csengődöztek-bengődöztek a Kőkecske udvarán, zenge dob kísérte dallás, messzire sívott a klarinét, a kültelkieket is odaédesgette, pedig dél alig múlt, amikor a publikum már úgy megtemérkedett, hogy körkörülné a házak tetejét is belakta, moccsanatlan figyelt, pillogott ámulásban, majd a taps a galambokat álmukból felriasztotta, rémulően serengett a fejek fölött a madárhad, és ha elült végre, újabb orkán ébresztette s röpködött megint a sötétben ügyetlen, de akkor már vöröslött a színészek arca, a verejték az álorcát lemosta, mind önmagát mutatta, mint Fülöp dédapa mondta, a lelkületben rejtező szépségi kincs mutogatására indítatva. És a tűz lecsihadtával és a hajlongás végeztével a művészek művésze és a ripacs egyaránt lelkendezett, karját széttárva hajtogatta az alizarinkraplak függöny mögött: Was für ein Theater! Wunderbar! Bouiboui et bouiboui! Pestigieux! Micsoda világ!

A kamra ablakából lestem mindezt, miután felnevelőm, Fruzsina figyelme másfelé fordult és szigora engedett, mint dió burka ha meghasad s a lenge szélben lepottyan a termés. Tanúja voltam: Énekes dédanya – nem is ő, hanem rétihéja – a tornác vadszőlője mögül sivította: Énekesnő! Mind a sátán lánya, csapjon közénk a kánya, tűnjön világga mindahánya! Senki fel nem érhet, miért átkozódott kiváltképp énekesek láttán, hogy aztán megjuhászodva szemöldökét fordított V alakban összehúzza, fejét az ének ritmusára ingatva ajkát mozgassa, de akkor már senki se figyelt rá, Fruzsínával együtt én is egészen megfeledkeztem róla, mint tél szorításáról nyár tűzében a patak.

Kilencszáznegyvennégy Szent György napján késtek a művészek. Fruzsina kezét tördelte a kapuban, türelmetlenül forgolódott a publikum, volt aki hazament. Grünberg, Fruzsina vőlegénye, akivel származása miatt titkos jegyben járt, elébük ment a vonathoz, de az három

órát késett, valami hosszú szerelvény az oka, hogy vesztegel valahol, hallotta az állomáselőljárótól, és idegesen törölgetni kezdte szemüvegét az újságíró Grünberg Pál.

Magasan járt a Hold, amidőn megérkeztek. – Van-e gyerek a háznál? – kérdezték, amint beléptek a kapun. – Mert elvitték a törpénket, pont most, amikor . . . Kisvártatva benyitott a kamrába Fruzsina. Semmit se értettem. Ijedtemben, mert rajtakapott a leskelődésen, bólintottam. Már javában hangoltak a muzsikások, hegedű nyüzgített, fagott gurgulázott, hahotába tört ki a publikum, különösen amikor az alizarinkraplak függöny mögött a szereplők beénekeltek, akkor cirkuszra véltek ismerni egyesek, mások fülüket fogva várták az esemény kibontakozását. Csönd lett. A harmat hullása is tisztán hallatszott benne, amikor a már-már fájdalommassá feszült várakozásnak véget vetett a zene, a hegedűk a fák lombjából, a gordonkák és a brácsák a puszpáng felől, a fuvolák és a fagottok, a trombiták és a kürtök a tetőről s a pincénél feldobbantak a dobok, és történt mindez valaki kézmozgására, ki egyszerre fényben és sötétben hadonászott láthatatlan, s pontos volt a ritmus, akár a szívdobajlás és a véráram halk susogása. Kapkodtuk fejünket a hangok irányába, mint barlang cseppkői felé az ámuló utasok a kisvonat lassú haladtában.

Az első sorban ültem, de arasznyi lényem – úgy tűnt – senki se látta, és megképzett bennem a gondolat: Fruzsina és a család fölöslegesen rejteget. Az énekesek egyszerre több helyütt felénekeltek az udvarban. Mi ez, mi ez, kérdezték a nézőtéren. Színdarab, bizonyos Wolfgang úr írta, végig ének, magyarázta volna valaki mögöttem, de többen is lepiszegették. A dallamok ívezetébe hangszerükkel bele-beleszóltak a hangmesterek, ciripelt a csembaló, turbékolt a fagott, sikoltott a fuvola. A nemes hölgy szoknyája a földet hajtotta, ahogy sétált a színen nagyfent a sárga legyezővel. Úgy tűnt, a léha úrral – zöld öltözéke arannyal hímzett, kalpagján dús lila szalagbokréta – nagyon egymáshoz gyúltak, hajladoztak, sóhajtoztak, két fűzfa a szélben, vieni, vieni, csalogatták egymást énekkel, la ci darem la mano, s mennybe hatolt a láng, süvített az oboa. Röviddel azután in Bacho et Venere dalolt az úr, kezében peremig telt serleg, igazi borral, s nem is akármilyenel, szerémi vinum generosum volt az, pincénkben maga csapolta Fruzsina. És a dallás hevében a drága aszú a zöld kaftánra lottyant, odasietett és köténye sarkával törölgette a bársonyt a szolgálány Cellina, rákacsintott az úr s

a lány fenekét megpaskolta, mint Halász Veronét szokta Jusztin nagypapa. Démonok dúltak hosszan, és a harc legdühösebbjének közepette serleggel kezében vagy háromszáznegyven esztendeje állt Fruzsina színpadán Don Juan de Tenorio, Spanyolhon magányos lovagja. Egy szoborra várt. Terítve az asztal, kezdődhetett a lakoma.

Csontbőr testemre idegen holmit húztak kapkodva, ezzel most nincs időnk bajlódni, hadarta és kibontotta hajam Fruzsina, indult a fanyűvő óriás, convitatio di pietra, kopott kartonmunka, indultam vele magam is festékszagú belsejébe csukva, lassan haladtunk, kerék nyikorgott, a kötelet három ember húzta, odaértünk végre, kiszálltam Don Giovanni elébe s vezettem máris az udvaron által, tenyere izzadt szorításából ujjaim folyton kisiklottak. A pincegarádicson nagy tüzet raktak, pattogva tódult ki füst és pernye, itt most vigyázzon, különben megbotlik, figyelmeztettem az urat az útszegélynél, ahol Gáspár tavaly lábát törte, de nem hallotta. Mielőbb érjete oda, parancsolta Fruzsina, csakhogy lehetetlen, mert akár a gondolat sarjad, félúton mintha szárnyam nőtt volna, visszahívhatatlan repültem a magasba, onnan láttam, hogy utolsót lobban Don Tenorio teste. Semmi, semmi se történt ma este, csevegett az asztalnál a sok vendég. Folytatódott a lakoma. Fruzsina és Don Giovanni között Grünberg, a tolmács – sorbonne-i diák volt két esztendeig – fejét kapkodta hol jobbra, hol balra, most rá figyelt mindenki, főként Fruzsina. – Anyám ősei ilyen poros földről származtak, sajnos nem tudom, Lengyelhonból vagy Waterloo mezejéről vagy . . . – mondta Don Giovanni s Grünberg azonnal fordította. – Emlékezz vissza, hátha eszedbe jut – kérte Fruzsina. Don Giovanni homlokát ráncolta, anyja szavait netán valami eszébe hozza, mindhiába. Várj csak, kiáltott fel végre, Grünberg ezt is tolmácsolta, s akkor kicsapták a kaput. Hol a gyerek, ordították, itt semmiféle gyerek sincs, suttogta Fruzsina. De van, látták, színpadra tettétek, fehér hajáról felismerték. Nem, nem, tagadott tovább Fruzsina. Ha nem adjátok ki, visszük a franciát, szökevény katona. És álljon elő Grünberg Pál! És felállt az asztal mellől Don Juan de Tenorio, arcán még a festék és a borpecsétes jelmez is rajta, kilépett Grünberg is, kezében egy füzet és barna aktatáska. Vezeték őket a hűvös hajnalban. Nem láttam, hova. Minden földi súlytól szabadultan szeltem a türkizkék eget. Felpirult a Nap, és odalenn szőtte a maga tenyészetét a természet.